

Научен секретар

МУ - Плевен

Вх. № НС-34/23.03.2022г.

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н.

Ръководител на Катедра „Здравни грижи”

Факултет по обществено здравеопазване

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов”- Варна

относно дисертационен труд на тема:

ПРОУЧВАНЕ НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ И АКУШЕРКИТЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ

на **Милена Колева Сълева**

За присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт

Професионално направление: 7.4. Обществено здраве

Специалност „Управление на здравните грижи ”

с научен ръководител: Проф. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, д.м.н.

Настоящата рецензия е изготвена съгласно Закона за развитие на Академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото приложение (ПРЗРАСРБ) и на задължителните изисквания, отразени в Правилника за развитие на Академичния състав в Медицински университет – Плевен. Научното жури по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ е определено със заповед на Ректора на Медицински университет – Плевен № 565/01.03.2022 година.

Данни за процедурата

Със заповед на Ректора на МУ-Плевен № 1191 от 20.05.2021 г. Милена Колева Сълева е зачислена за докторант на самостоятелна подготовка за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално направление 7.4 Обществено здраве, докторска програма „Управление на здравните грижи ”. Представен е протокол за успешно положен изпит за докторски минимум. На основание решение на катедрен съвет на катедрата по общественоздравни науки, относно готовността за публична защита и предложение за Научно жури, Милена Колева Сълева е отчислена с право на

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с процедура за придобиване на ОНС „доктор“ и Правилника за развитие на Академичния състав в Медицински университет – Плевен.

Биографични данни и кариерно развитие

Милена Колева Сълева завършва ОКС „специалист“ по специалност „Акушерка“ в Медицински колеж – Плевен през 1998г. Последователно са дипломира по специалност „Здравни грижи“ в бакалавърска (2001-2004) и магистърска програма (2004-2006) в Медицински университет – Плевен. През 2021г. придобива специалност ”Обществено здравеопазване”.

Професионалната реализация и опит на Милена Сълева започва през 1998 година като операционна сестра в онко-операционен блок към Онкологичен център на Университетската болница в гр. Плевен.

От 2003г. е организатор по учебната дейност на студенти от специалност „Здравни грижи“ към Медицински университет-Плевен, а по-късно към студентска канцелария на Факултет „Обществено здраве“, където заема длъжност „Началник студентска канцелария“. Едновременно продължава работа като акушерка към МЦ „Света Марина“ – Плевен, който по-късно се преобразува в СБАЛАГ „Света Марина“ – Плевен. От 2018г. е хоноруван асистент, а от 2019г. заема академична длъжност „асистент“ по управление на здравните грижи във Факултет „Обществено здраве“ към Медицински университет-Плевен.

Притежава повече от 4 години преподавателски опит, участва в обучението на студенти по специалност „Управление на здравните грижи“ с ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“. Член е на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи, Българската асоциация по обществено здраве, Европейската асоциация по обществено здраве, Българското научно дружество по обществено здраве, Алианс на българските акушерки и Българска асоциация по биоетика и клинична етика.

Милена Сълева има научноизследователски интереси в областта на управлението на здравните грижи и педагогиката.

Във връзка с дисертационния труд докторантът представя 3 публикации в специализирани научни издания и 3 научни съобщения от конференции. Публикациите са представени в пълен текст към документите за защитата. Същите адекватно отразяват постановки от дисертационното изследване.

Описателна характеристика на дисертационния труд

Представеният за рецензия дисертационен труд, разработен от Миглена Колева Сълева, е в обем от 175 страници, от които: Заглавна страница - 2 страници (стр. 1-2); Използвани съкращения – 1 страница (стр. 3); Съдържание – 2 страници (стр. 4-5); Списък на таблиците - 3 страници (стр. 6-8); Списък на фигурите -2 страници (стр. 9-10); Списък на приложения – 1 страница (стр. 11); Въведение - 3 страници (стр.12-14); Глава първа. Литературен обзор – 67 страници (стр. 15-81); Глава втора. Цел, задачи и методология на проучването - 20 страници (стр.82-101); Глава трета. Резултати и обсъждане – 70 страници (стр.101-170); Глава четвърта. Изводи, препоръки и приноси

– 5 страници (стр. 171-175); Библиография - 10 страници (стр.176-185); Приложения – 60 страници – 12 приложения (стр. 186-245).

Дисертационният труд е структуриран в оптимално съотношение. Включва всички основни елементи на общо възприетата у нас структурата за представяне на дисертационен труд. Текстът е онагледен с 22 фигури и 35 таблици. Приложенията са 12 и съдържат: Анкетни карти за изследваните групи, въпросник за извличане на информация от документи от електронна публична база данни на НАЦИД; Регистрационни карти за Контент-анализ на статии на медицински сестри и акушерки в списание „Здравни грижи“ и „Сестринско дело“ за периода 2000 – 2020 г.; Покана за участие в Делфи изследване; Въпросници за прилагане на „Делфи – метод“ за проучване на експертно мнение, относно бъдещото развитие на научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерки в България; Учебна програма за кръжок „Основи на научните проучвания в здравните грижи“; Решение на Комисия по етика на научно изследователската дейност при Медицински университет – Плевен; Основни характеристики на международни списания в областта на здравните грижи по данни в Wikipedia.

Библиографската справка е пълна и актуална, съдържа 183 заглавия, от които 68 на кирилица и 115 на латиница. От цитираните автори, близо половината са от последните 10 години (43%). Всички цитирани заглавия имат непосредствено отношение към проучвания проблем.

Възприет е метод на последователно извеждане на значими резултати в отделните раздели, с което докторантът показва добри аналитични способности и умения за формулиране на генералните изводи в края на дисертационния труд.

Оценка на актуалността на темата

Темата на дисертационния труд **„Проучване на научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерките и перспективи за развитие“** е значима и дисертабилна. Проблемът за ролята на медицинските специалисти в процеса на утвърждаване на всеобхватни и висококачествени здравни грижи е изключително важен в научен и практически аспект. Значимостта на научноизследователската дейност (НИД) в областта на здравните грижи е доказана във времето в международен аспект, развива се непрекъснато като разширява научната база от знания, спомага за определяне на параметрите на професията и допринася за осигуряване на по-ефективни и качествени здравни грижи за пациентите. За постигането на тези разнообразни (и понякога противоречиви) цели, медицинските специалисти трябва да имат достъп и да оценяват обширна клинична информация, да я включат в своята практика, основана на науката и доказателствата. В днешния свят медицинските сестри и акушерки, трябва да бъдат способни да разсъждават, оценяват и променят клиничната си практика въз основа на нови знания.

Отговорността към пациента, обществото и професията изисква развитие на научноизследователската дейност, което е доказана необходимост в съвременната практика. Оказването на здравни грижи, все повече утвърждава позитивни модели на действия, позволяващи максимално запазване на физическото, психическото и емоционално здраве както за индивида, така и за групата и обществото. Докторантът е проучил

научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерките и перспективите за развитие в съвременната практика. Професионалната компетентност на Милена Сълева позволява да бъдат оценени условията за успешното развитие, утвърждаване и интегриране на научноизследователската дейност в здравните грижи в България, като извежда значението на съвместните усилия, сътрудничество и колаборация между всички участници в този процес. Направеният SWOT анализ на НИД в здравните грижи е обоснована основа за внедряване на Модел за развитие, основан на проучен международния опит. Изграждането на доверие, подкрепа и отговорност са ключови условия, изведени от автора за постигане на ползотворни отношения и оптимални резултати. Изработването на стъпки, протоколи и препоръки за утвърждаване на научноизследователската дейност може да послужи като основа за развитие на здравните грижи и утвърждаване на модели за добра практика, основана на доказателства.

Структура на дисертацията

Глава първа. Литературен обзор е представен в шест части:

- същност на научноизследователската дейност в здравните грижи;
- развитие на научноизследователската дейност в здравните грижи в САЩ и Европа;
- развитие на НИД на медицинските сестри и акушерките в България;
- публикационна етика – същност, стандарти, приложение в здравните грижи;
- връзка между НИД и иновативните методи и подходи в здравните грижи;
- изводи от литературния обзор.

Обзорът е изчерпателен и добре структуриран. Използваните литературни източници са достатъчни като брой, представляват научни публикации на български и чуждестранни изследователи, както и официални национални и международни законодателни, нормативни документи и анализи, добросъвестно цитирани от докторанта. Изложението е задълбочено, написано е с точен и разбираем език. Като цяло литературният обзор е с **приносен характер** и поставя необходимостта от предприемане на действия и мерки за насърчаване и развитие на НИД в здравните грижи. Направен е исторически преглед на развитието на НИД в здравните грижи, който извежда значението на практико-приложните проучвания за обособяване и утвърждаване на професионалната идентичност на професиите „медицинска сестра“ и „акушерка“. Анализът на международния опит определя научноизследователската дейност като един от механизмите за гарантиране на най-добрите доказателства в процеса на вземане на решение в клиничната практика и следва да бъде интегриран в планирането и оценяването на здравните услуги.

Направено е проучване и анализ на приоритетните области на научни изследвания в САЩ, Европа и България, с насочено внимание към възможностите за успешно внедряване на иновативни и ефективни решения. Авторът умело анализира финансовата подкрепа и политики за финансиране на научните изследвания в сестринството. Проучено е значението на научните издания за утвърждаване на изследователската дейност в областта на здравните грижи. Докторантът задълбочено анализира образователните възможности на обучението по специалности „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ като установява необходимост от изграждане на практически изследователски умения, съответни и подходящи за различните програми и нива на

обучение. Умело Миглена Сълева извежда етичните изисквания за провеждане на биомедицински научни изследвания и стандартите на публикационна етика, валидни при провеждане на научноизследователската дейност и в областта на здравните грижи. Демонстрирани са факти за добрата осведоменост на автора и неговия подход към поставените проблеми, които да отговорят на поставените задачи. В библиографията фигурират справки от 183 източника. Повечето са от последните 10 години. Анализът на обзора показва, че авторът познава цялостно проблематиката и може да дискутира творчески и свободно цитираните данни и факти от литературата.

Методология и организация на научното проучване. Целта на дисертационния труд е формулирана точно, ясно и обобщава основната стратегия на докторанта - да се анализира развитието на научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерки в България за периода 2000-2020 г. и да се предложи модел за бъдещо развитие в съответствие с европейските и международни тенденции, който да създаде основа за въвеждане на грижи, базирани на доказателства и на иновативни подходи в здравните грижи.

Съобразно поставената цел са формулирани 7 задачи, за чието изпълнение са използвани описателен обзор на публикации, социологически, контент анализ, метод „Делфи“, SWOT анализ. Приложени са комплекс от статистически методи за анализ и интерпретация на получените данни. Проведено е комплексно медико-социално проучване в периода май 2020 – ноември 2021 г. в шест Висши учебни заведения и осем Многопрофилни болници за активно лечение (бази за обучение) в градовете София, Пловдив, Варна, Плевен, Благоевград, Стара Загора и Русе.

Формулирани са 5 работни хипотези, отправна точка в дисертационния труд с отчитане на етапа на развитие и перспективи на научно-изследователската дейност в областта на здравните грижи.

В тази част от дисертацията подробно и добросъвестно се описват организацията, и методологията на проучването. Проучено е мнението на четири групи респонденти. За всяка от групите са определени признаци, които характеризират спецификата на изследваните групи.

Постановка на проучването включва подготвителен и последователни четири етапа на провеждане по време на които докторантът е извършил последователни дейности в изпълнения на планираните задачи.

Обхвата на проучването включва преподаватели, включени в обучението по специалности „медицинска сестра“ и „акушерка“ (n=65); медицински специалисти с базова професионална квалификация „медицинска сестра“ и „акушерка“ (n = 617) и студенти, в последен курс от своето обучение по специалности „медицинска сестра“ и „акушерка“ (n = 184). Направен е преглед на публикациите за развитието на научноизследователската дейност с търсене в библиографски бази данни, до които има достъп Медицински Университет – Плевен: Scopus, Web of Science, Science Direct, EBSCOhost, SpringerLink и OVID, PubMed. Проучени са нормативни документи, регулиращи обучението по специалности „медицинска сестра“ и „акушерка“, анализиран е регистър на НАЦИД с база данни, отнасящи се до издания профилирани в областта на здравните грижи. Приложен е контент анализ, относно съдържанието на публикациите на медицински сестри и акушерки в списанията „Здравни грижи“ и

„Сестринско дело“ за периода 2000-2020 г. Методиката следва основните етапи на общата процедура по извършване на контент анализ и включва ясно определени от докторанта стъпки. С цел установяване на идентифициране на проблеми, определяне на приоритетни области, за прогнози и възможности за развитие на научноизследователската дейност в областта на здравните грижи е приложен методът „Делфи“.

За да се осигури ефективно прилагане на метода и получаване на надеждни резултати Миглена Сълева следва стъпки и правила, които включват: разработване на първичните въпроси за индивидуално анкетиране на лицата; определяне на лицата за Делфи; запазване на анонимността на участниците; определяне на времето за събиране на отговорите от въпросника; обработка на резултатите и обобщаване на мнения.

След получаване на резултатите от останалите методи и тяхното обработване докторантът изготвя SWOT анализ на НИД на медицински сестри и акушерки у нас. Обобщени са силните и слабите страни на НИД, възможностите за развитие както и заплахите, които биха могли да го възпрепятстват. SWOT анализът има принос при съставянето на Модел на развитие на НИД на медицинските сестри и акушерки у нас, адекватен на европейските и световни съвременни тенденции.

Материалите и методите са представени към всяка задача, като са обосновани обективни методики, предоставящи възможност за получаване на реални и възпроизводими резултати. Методиките са подробно описани, така че да могат да бъдат осъществени и от други изследователи, а проучването е проведено съвместно и последователно структурирано и документирано. Представеният материал е достоверен, убедителен и достатъчен за логично представените резултати и обобщени изводи. Използвани са описателни статистически показатели за обобщаване на качествени променливи величини. Представени са абсолютните стойности и относителните дялове (%) на отделните категории на променливите величини. Статистическата достоверност на различията е оценявана с помощта на непараметричен тест χ^2 (хи-квадрат), прилаган широко при независими качествени променливи. Получените резултати са графично представяни, чрез различни фигури - обемни, секторни и стълбовидни диаграми. За значими са приемани различията при ниво на достоверност на нулевата хипотеза $P < 0,05$ при двустранен тест. Корелационните зависимости са оценявани чрез коефициент на корелация на Крамер.

Резултатите от собствените проучвания се представят в глава трета и са най-обширната част от дисертационния труд. Напълно обхващат поставените задачи и са коректно интерпретирани.

Глава трета е разработена в седем раздела, съответни на изследователските цели и задачи:

- Анализ на развитието на НИД в областта на здравните грижи в САЩ и Европа по публикации - Narrative Review;
- Характеристика на дисертационните трудове на медицински сестри и акушерки в България по данни на НАЦИД;
- Публикациите на медицинските сестри и акушерки в списанията „Здравни грижи“ и „Сестринско дело“ за периода 2000-2020 г.;
- Резултати от анкетното проучване на лицата;

- SWOT анализ на НИД в здравните грижи;
- Учебна програма за кръжок „Основи на научните проучвания в здравните грижи“;
- Модел за развитие на НИД в здравните грижи.

Резултатите по първа задача представят проучване на достъпна научна литература за историческото развитие на НИД в здравните грижи в САЩ, Европа и у нас. Докторантът Милена Сълева провежда критичен анализ като обхваща достъпната чуждестранна и българска научна литература за възникването и развитието на НИД в здравните грижи. Извършен е анализ на официални сайтове на университети в САЩ и Европа, исторически прегледи в официални интернет сайтове на Световната здравна организация, международни сестрински и акушерски организации, асоциации, федерации (WHO, ICN, EFN, EFNR и др.). Проучени са официални международни документи, свързани с базовото обучение на студенти по специалност „медицинска сестра“ и специалност „акушерка“, които регламентират усвояване на знания и умения за НИД в здравните грижи. Умело докторантът разглежда нормативните документи в България и други официални документи, регламентиращи обучението по бакалавърски и магистърски програми за медицински сестри и акушерки. Милена Сълева извежда взаимовръзката между целите на обучението по двете специалности и очакваните резултати, които се отнасят до позицията на бъдещия специалист в националната квалификационна рамка за висше образование и в квалификационната рамка на Европейското пространство за висше образование. Проучени са ключовите тематични области за обучение и компетенции на медицинските сестри и акушерки в провеждането на научно-изследователска дейност.

В изпълнение на втора задача докторантът задълбочено проучва публично достъпната информация в регистъра на НАЦИД, която е свързана с успешно придобитите ОНС „Доктор“ и защитените дисертационни трудове от докторанти с професионална квалификация „медицинска сестра“ или „акушерка“. Установен е ръст на развитие в областите на интерес аналогично на международното. Анализът, направен от Милена Сълева, показва осъзнаване на смисъла на научните проучвания в практиката, които осигуряват предоставяне на научнообосновани и висококачествени здравни грижи, т.е. грижи, базирани на доказателства. Този факт е доказателство, че развитието на здравните грижи в България следва международните тенденции и е стабилна основа за последващото развитие.

Проучените публикации в списанията „Сестринско дело“ и „Здравни грижи“ за периода 2000 – 2020 г. установяват насоченост на изследователската работа към различни аспекти на здравните грижи - от обучение и професионални компетенции до изучаване на научно-изследователската дейност и прилагане на иновативни подходи.

Резултатите по трета, четвърта и пета задача представят компетентност, нагласи и готовност на специалистите по здравни грижи да провеждат научноизследователска дейност. Проучени са областите на интерес от изследователите, като са установени най-често проучвания, относно професионалните компетенции и необходимост от развитие (40,1%), ролята на професионалистите по здравни грижи в процеса на лечение и възстановяване (36,8%) и учебния процес (35,1%). Установени са повече от една трета от респондентите, които считат, че условията на работната среда са често

изучавани проблеми. Интересен авторски подход откриваме при проучване на приложението на препоръките и изискванията на международни авторитетни организации като СЗО и Американската асоциация на коледжите за медицински сестри, насочени към стимулиране на обучението за научно-изследователска дейност в областта на здравните грижи от базовото обучение. Установен е висок относителният дял на лицата, които не се чувстват подготвени за провеждане на дейността (38,9%).

Миглена Сълева проучва и познанията на медицински сестри и акушерки относно прилагането на етични принципи, правила и общоприети съвременни стандарти при провеждане на научни проучвания и публикуване на получените резултати. Докторантът установява необходимост от познаването на препоръките на Международната асоциация на редакторите на медицински списания и на Комитета за публикационна етика към издателите за изисквания и етични норми относно оригиналност, плагиатство, обективност на резултатите, възможен конфликт на интереси и др. Умело са изведени проблемите с нарушенията на публикационната етика и съществува необходимост от по-задълбочено самостоятелно проучване с методология, позволяваща съпоставка на субективните мнения на респондентите с експертни оценки на конкретни научни трудове.

Установена е необходимост от изграждане на специфични компетенции за прилагането на иновационни походи в практиката на медицинските специалисти. Като пряк участник в процеса на прилагане на иновативна идея познанията на медицинските сестри и акушерките в тази област са изведени от докторанта с изключително важно значение. На база обстойно проучване, са установени проблемите, които възпрепятстват развитието на научноизследователската дейност. Приложен е SWOT анализ с установени силни и слаби страни, възможности и заплахи за прилагане на практика, базирана на доказателствата.

Резултатите по шеста задача установяват необходимост и положителна нагласа за въвеждане на учебна програма за кръжок „Основи на научните проучвания в здравните грижи“ със студенти от специалност „Управление на здравните грижи“. С висока ангажираност Милена Сълева търси решение за изграждане на основни компетенции отнасящи се до видове проучвания и методи, събиране на данни за научни изследвания, обработване на данни и анализ на резултати, анализ на литературни данни, откриване на изследователски проблем, определяне на цел на проучването. Резултатите от проведеното проучване на докторанта могат да се използват и за изработване на специфични компетенции за НИД в областта на здравните грижи за отделните образователни степени (бакалавър, магистър), както и тяхното регламентиране на национално ниво.

В изпълнение на седма задача е проведено Делфи-изследване с експерти за определяне на основни направления за развитие на НИД в здравните грижи и конкретни мерки по всяко от тях. Направеният SWOT-анализ и резултатите от Делфи проучването Милена Сълева използвани за предлагането на Модел на развитие на НИД в здравните грижи в България. Безспорен е фактът, че успешното развитие, утвърждаване и интегриране в практиката на НИД в здравните грижи в България е в зависимост от съвместните усилия, сътрудничество и колаборация между всички участници в процеса. Разработеният Модел за развитие на научноизследователската

дейност в областта на здравните грижи включва основни направления, в които трябва да се предприемат конкретни действия. В модела са включени точно формулирани мерки, съобразени с международните препоръки и резултатите от проведеното Делфи изследване. Докторантът ясно и точно формулира пет направления за развитие - създаване на структура и организация; интегриране на изследванията в практиката; обучение за НИД; финансиране и инвестиране на ресурси; национално и международно сътрудничество.

Резултатите, до които достига докторантът в цялостното проучване, дават възможност да бъдат направени редица обобщения и изводи по всяка от поставените задачи. Изводите, препоръките и приносите от дисертационния труд са представени в глава четвърта от дисертационния труд. Миглена Сълева формулира 7 основни извода, свързани с развитието на научно-изследователската дейност в областта на здравните грижи. Въз основа на направените анализи и личен опит, докторантът прави препоръки за подкрепа на инициативите за прилагане на дейности и грижи, основани на доказателства. Препоръките са насочени към Експертния съвет по здравни грижи към Министерство на здравеопазването, Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи, Висшите медицински училища, както и към ръководството на лечебните заведения, главните и старши ръководители по здравни грижи.

Приносите на дисертационния труд са актуални и с голямо значение за развитието на здравните грижи в България. Приносите са лично дело на Милена Сълева, резултат от нейната преподавателска, научна и практическа дейност. Приемам така формулираните приноси, отразяващи и същевременно максимално синтезиращи същността на представения за оценка дисертационен труд.

Приноси с теоретичен характер:

- За първи път е направен обстоен анализ на международни и национални официални документи, регламентиращи провеждането на НИД в областта на здравните грижи.
- Направен е обзорен преглед на основните направления в развитието на НИД в здравните грижи в САЩ и Европа.
- За първи път е направен обширен анализ на дисертациите на медицински сестри и акушерки и на публикациите в специализираните списания „Сестринско дело“ и „Здравни грижи“ за периода 2000-2020 г.
- Доказана е необходимостта от придобиване на специфични компетенции за НИД в здравните грижи сред медицински сестри и акушерки.
- Систематизирани са основните фактори, подкрепящи развитието на НИД в здравните грижи, както и възпрепятстващите фактори, които действат негативно на научната и изследователската дейност на медицинските сестри и акушерките у нас.

Приноси с практико-приложен характер:

- Доказана е значимостта от НИД в областта на здравните грижи за прилагане на иновативни подходи в практиката на медицински сестри и акушерки с

цел повишаване на възможностите за предоставяне на грижи, базирани на доказателствата.

- За първи път е проведено паралелно проучване на мнението на преподаватели, практикуващи и стажанти медицински сестри и акушерки за определяне на състоянието на НИД в здравните грижи в България и перспективите за развитие.
- Разработена и апробирана е учебна програма за кръжок „Основи на научните проучвания в здравните грижи“ за студенти от специалностите „Медицинска сестра“, „Акушерка“ и „Управление на здравните грижи“.
- Предложен е Модел за развитие на НИД в областта на здравните грижи, адекватен на препоръките на Европейската комисия с приоритетни направления и предприемане на конкретни действия.

Във връзка с дисертационния труд докторантът Милена Колева Сълева представя 3 публикации, в които е водещ автор, отпечатани в *Challenging The Law, Journal of Biomedical and Clinical Research* и в Сборник доклади от Юбилейна научна конференция с международно участие 15 години Факултет „Обществено здраве“ - „Нови подходи в общественото здраве и здравната политика“.

Докторантът включва и 3 научни съобщения по темата, представени на научни конференции, организирани от Съюз на учените в България - Пловдив, Филиал „Проф. Д-р Иван Митев“ – Враца (Медицински университет – София) и Фондация за развитие на правосъдието и Професионален сайт “Предизвикай правото!” (съвместно със секция “Етически изследвания” към Института по философия и социология при Българската академия на науките и магистърска програма “Интегративна биоетика” във Философския факултет на СУ “Св. Климент Охридски”).

Авторефератът отговаря на изискванията и напълно отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Разработен е в обем от 63 страници, илюстриран с фигури и таблици. Правилно структуриран, написан с ясен и точен език отразява в пълнота разработената проблематика и изводи.

Заклучение

Представеният от Милена Колева Сълева дисертационен труд на тема „Проучване на научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерките и перспективи за развитие“ за придобиване на образователната и научна степен **“Доктор”** е разработен на актуална тема, добре поставен и изпълнен като научно изследване, има приноси с познавателен, потвърдителен и методически характер. Съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват **оригинален принос** и отговарят на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за развитие на Академичния състав в Медицински университет – Плевен. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на изискванията на ЗРАСРБ. Написан на коректен научен език, труда показва задълбочени теоретични знания и практически умения на докторанта по специалността, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Целта и задачите са ясно формулирани и разработени. Проучването и научните съждения са коректни, базирани на статистическите доказателствата. Направени са съществени приноси и изводи за практиката.

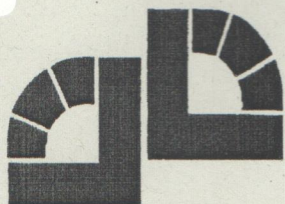
Поради това считам, че дисертационния труд отговаря на всички изисквания за придобиване на образователна и научна степен “Доктор” по докторска програма „Управление на здравните грижи”, професионално направление 7.4 „Обществено здраве” в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт и давам положителна оценка, като убедено предлагам на Научното жури положителен вот за присъждането на ОНС “Доктор” на Милена Колева Сълева.

20.03.2022 г.
Варна

Изготвил рецензията:

проф. Силвия Борисова, д.оз.н.

DIALOGUE PLUS LTD

CONFERENCE INTERPRETERS, TRANSLATORS,
INFORMATION SPECIALISTS

OFFICE: 1000 Sofia, 22 Venelin Str., Tel.: (+359 2) 980 54 46

Fax: (+359 2) 986 28 51 E-mail: dialog@dialog-bg.com, www.dialog-bg.com

Translation from Bulgarian

REVIEW

by

by Prof. Silviya Borisova Dimitrova, PhD, DSc

Head of Department of Health Care

Faculty of Public Health

Medical University „Prof. Dr. Paraskev Stoyanov“, Varna

regarding dissertation on the topic:

EXAMINATION OF THE RESEARCH WORK OF MEDICAL NURSES AND MIDWIVES AND DEVELOPMENT PROSPECTS

by **Milena Koleva Saleva**

For awarding of educational and scientific degree “Doctor“

Higher Education Field: 7. Healthcare and sport

Professional field: 7.4. Public health

Specialty „Healthcare management“

Supervisor: Prof. Dr. Silvia Alexandorva-Yankulovska, Doctor of Medical Sciences

This review has been prepared according to the Act on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (ADASRB), the Regulations for its application (RAADASRB) and the mandatory requirements, contained in the Regulations for the development of the academic staff at the Medical University of Pleven. The scientific jury under the procedure for acquiring an educational and scientific degree “Doctor” has been established by Order No 565/01.03.2022 of the Rector of the Medical University of Pleven.

Information about the procedure

By Order No 1191 from 20.05.2021 of the Rector of MU-Pleven Milena Koleva Saleva was enrolled as a PhD student in independent preparation for acquiring the education and scientific degree “Doctor” in professional field 7.4 Public Health, PhD programme “Healthcare Management”. A protocol for successfully passing the doctoral exam has been submitted. On the grounds of a decision by the Council of the Department of Public Health Sciences, regarding readiness for public defence and a proposal for Scientific Jury, Milena Koleva Saleva passed

with the right of defence in accordance with the Order No 222 from 19.01.2022 issued by the Rector of the Medical University of Plevan.

In connection with the procedure a set of materials has been submitted, including the required documents

- dissertation PhD thesis
- author's abstract of the PhD thesis
- declarations for originality, for authenticity of the documents submitted for the defence
- copies of scholarly publications
- autobiography, diplomas, protocols, orders and other.

The presented set of materials on paper and electronic media is in accordance with the procedure for acquiring an educational and scientific degree Doctor and the Rules for the development of the academic staff of Medical University - Plevan.

Biography and career development

Milena Koleva Saleva graduated with educational-qualification degree "specialist" in specialty "Midwifery" from the Medical University of Plevan in 1998. Consecutively she obtained a degree in specialty "Health Care" in the bachelor (2001-2004) and master programmes (2004-2006) at the Medical University – Plevan. In 2021 she acquired a degree in "Public healthcare".

The professional career and path of Milena Saleva began in 1998 in her capacity as a surgical nurse in the surgical oncology unit at the Oncology Centre of University Hospital of Plevan.

Since 2003 she has organized the studies of students in the specialty "Health Care" at the Medical University – Plevan and later at the student bureau of the Public Health Faculty, where she worked as head of the student bureau. At the same time she continued her job as a midwife at MC Sveta Marina – Plevan, which later became Specialized Hospital for Active Treatment in Obstetrics and Gynecology Sveta Marina – Plevan. Since 2018 she has been a part-time lecturer and since 2019 she has taken the academic post "assistant professor" in health care management at the Faculty of Public Health at the Medical University of Plevan.

She has more than 4 years of teaching experience, she is involved in the training of students in specialty "Health care management" with educational-qualification degrees "Bachelor" and "Master". She is member of the Bulgarian association of health care professionals, Bulgarian Public Health Association, European Public Health Association (EUPHA). Bulgarian scientific society of public health, Alliance of Bulgarian Midwives and the Bulgarian Association of bioethics and Clinical ethics.

Milena Saleva has research interests in health care management and pedagogy.

In connection with her dissertation the PHD student presented 3 publications in specialized scholarly journals and 3 scholarly communications from conferences. Publications are provided in full text as supplement to the documents for the defence. These adequately reflect formulations from the dissertation research.

Descriptive characteristics of the dissertation

The dissertation work, presented for review by Milena Koleva Saleva consists of 175 pages, of which: Title page - 2 pages (pp. 1-2); Abbreviations – 1 page (p. 3); Table of contents – 2 pages (pp. 4-5); List of tables - 3 pages (pp. 6-8); List of figures -2 pages (pp. 9-10); List of appendices – 1 page (p. 11); Introduction - 3 pages (pp.12-14); Chapter one. Literature review – 67 pages (pp. 15-81); Chapter two. Goal, tasks and methodology of the research - 20 pages (pp.82-101); Chapter three. Results and discussion – 70 pages (pp.101-170); Chapter four. Conclusions, recommendations and contributions – 5 pages (pp. 171-175); Bibliography - 10 pages (pp.176-185); Appendices – 60 pages – 12 appendices (pp. 186-245).

The dissertation is structured in an optimal ratio. It includes all the basic elements of the generally accepted structure in our country for presenting a dissertation work. The text is illustrated with 22 figures and 35 tables. The appendices are 12 and contain: survey cards for the studied groups, a questionnaire for extracting information from documents from the electronic public database of NACID; registration cards for content analysis of articles by nurses and midwives in the journals “Healthcare” and „ Nursing work” for the period 2000 – 2020; an invitation for participation in a Delphi study; questionnaires for the application of the Delphi method for studying expert opinion on the future development of the research work of nurses and midwives in Bulgaria; curriculum for study group “Foundations of research work in health care”; Decisions of the Ethics Committee on research work at the Medical University of Pleven; Main characteristics of international journals in the field of health care based on data from Wikipedia.

The bibliography list is full and up-to-date, comprising 183 titles, of which 68 in Cyrillic and 115 in Latin. Nearly half of the authors cited have published in the last 10 years (43%). All titles cited are directly related to the studied problem.

The PhD student has adopted a method of consistently deriving meaningful results in the individual sections, showing good analytical skills and ability to draw general conclusions in the end of the dissertation work.

Assessment of the topic’s relevance

The topic of the dissertation work **“Examination of the research work of medical nurses and midwives and development prospects”** is significant and suitable for a dissertation research. The problem about the role of the medical specialists in the process of establishing comprehensive and high-quality health care is essential on the scientific and practical side. The significance of the research activity (RW) in the field of health care has been proven over time worldwide, it is developing continuously by expanding the science knowledge base; helping determine the parameters of the profession and contributing to the provision of more efficient and quality health care to patients. To achieve these various (and sometimes conflicting) objectives medical specialists should have access to and assess extensive clinical information, incorporate it in its practice on the basis of science and evidence. In our modern world medical nurses and midwives should be able to reconsider, assess and change their clinical practice based on new knowledge.

The responsibility towards the patient, society and professions requires a development of the research activity, which is a proven necessity in the contemporary practice. Providing health care increasingly reinforces positive action models, enabling the optimal safeguarding of the physical,

psychical and emotional health of both the individual and the group and society. The PhD student has studied the research activity of nurses and midwives and the development prospects in the contemporary practice. The professional competence of Milena Saleva makes it possible to assess the conditions for successful development, establishment and integration of research work in Bulgarian health care by bringing to the fore the joint efforts, cooperation and collaboration between all stakeholders in this process. The SWOT analysis carried out of RW in health care is a justified basis for incorporating the Development Model, based on studied international experience. Building trust, support and responsibility are among the key conditions, underlined by the author for achieving fruitful relations and optimal results. Formulating steps, drawing up protocols and recommendations for the establishment of the research activity may serve as a basis for the development of health care and adoption of good evidence-based practice models.

Structure of the dissertation

Chapter first. Literature review is presented in six parts:

- nature of research work in health care;
- development of research work in health care in USA and Europe;
- development of RW of nurses and midwives in Bulgaria;
- publication ethics – nature, standards, application in health care;
- connection between RW and innovative methods and approaches in health care;
- conclusions from the literature review.

The review is exhaustive and well-structured. The literary sources used are sufficient in number, comprising scholarly publications by Bulgarian and foreign researchers, as well as official national and international legislative, normative documents and analyses, cited by the PhD student in good faith. The text is thorough, written in precise and intelligible language. On the whole the literature review has a **contributory character** and identifies the necessity for taking actions and measures to promote and develop RW in health care. The summary/presentation is thorough, written in precise and intelligible language. A historical overview of the development of RW in health care has been made, stressing the significance of the practical-applied research for differentiating and establishing the professional identity of the professions “medical nurse” and “midwife”. Analysis of the international experience differentiates research work as one of the mechanisms for guaranteeing the best evidence in the decision-making process in clinical practice and should be integrated in health care planning and assessment.

Further research and analysis have been made of priority fields for research work in USA, Europe and Bulgaria with a focus on the possibilities for successful incorporation of innovative and effective solutions. The author skillfully analyses the financial support and funding policies for nursing research. The significance of scientific journals has been studied for reinforcing research in health care. The PhD student thoroughly analyses the educational possibilities of the training in specialties “Medical nurse” and “Midwife” by identifying a necessity for developing practical research skills, corresponding to and appropriate for different programmes and levels of training. Skillfully Milena Saleva identifies the ethical requirements for conducting bio-medical research in the field of health care. Facts have been demonstrated about the author’s high awareness and her approach to the problems posed, which are to correspond to the relevant tasks.

The bibliography includes references from 183 sources. Most of them are from the past 10 years. Analysis of the review shows that the author is fully acquainted with the problems and is able to discuss freely and creatively the literature data and facts cited.

Methodology and organization of the research. The aim of the dissertation has been formulated precisely, clearly and summarizes the main strategy of the PhD student – to analyze the development of the research work of medical nurses and midwives in Bulgaria for the period 2000-2020 and to propose a model for future development in compliance with European and international trends, which is to create a basis for the introduction of evidence-based care and of innovative approaches in health care.

In accordance with the objective set, 7 tasks have been formulated, for the implementation of which the following have been used: descriptive review of publications, sociological, content analysis, Delphi method, SWOT analysis. A set of statistical methods have been applied for analysis and interpretation of the data thus derived. A complex medical-social research was conducted in the period May 2020 – November 2021 in six Higher Education Institutions and eight Multidisciplinary hospitals for active treatment (training bases) in the cities of Sofia, Plovdiv, Varna, Pleven, Blagoevgrad, Stara Zagora and Rousse.

A total of 5 working hypotheses have been formulated, a starting point in the dissertation with an account of the development stage and prospects of the scientific research in health care.

This part of the dissertation gives a detailed and good-faith description of the organization and methodology of the study. The opinion of four groups of respondents has been studied. Certain characteristics of each group have been determined, which characterize the specificity of the studied groups.

The organisation of the research includes a preparatory and four consecutive implementation stages, during which the PhD student carried out consecutive actions to perform the planned tasks.

The scope of the research covers lecturers, involved in the training in specialties “medical nurse” and “midwife” (n=65); medical specialists with basic professional qualification “medical nurse” and “midwife” (n=617) and students in the last year of their studies in specialties “medical nurse” and “midwife” (n=184). A review of the publications on the development of the research activity has been made with a search in bibliographic databases, which are accessible to the Medical University of Pleven: Scopus, Web of Science, Science Direct, EBSCOhost, SpringerLink and OVID, PubMed. Official documents, regulating the training in specialties “medical nurse” and “midwife” have been studied, the NACID register has been analyzed with a database, relating to health care journals. A content analysis has been applied as regards the contents of the publications of medical nurses and midwives in journals „Healthcare” and „Nursing work” for the period 2000-2020. The methodology follows the main stages of the general procedure for conducting content analysis and comprises steps clearly determined by the PhD student. With the aim of determining the identified problems, determining priority areas, for projections and possibilities for the development of research in the field of health care the Delphi method has been applied.

In order to ensure an effective application of the method and reliable results Milena Saleva follows steps and rules, which include: development of the primary questions for individual questioning of the persons; determining the persons for Delphi; guaranteeing the

anonymity of the participants; determining the time for collecting answers to the questionnaire; processing of results and summarizing of opinions.

Having derived and processed the results from the remaining methods the PhD student draws up a SWOT analysis of the RW of midwives and medical nurses in Bulgaria. Summarized are the strengths and weaknesses of RW, the possibilities for development and potential threats, which could impede it. The SWOT analysis contributes to the elaboration of a Model for development of RW of the medical nurses and midwives in Bulgaria, measuring up with European and global modern trends.

The materials and methods are provided with each task, justifying objective methodologies, providing possibility for generating actual and reproducible results. The methodologies have been described in detail, so that they can be applied by other researchers, while the research has been conducted in good faith and consistently structured and documented. The presented material is reliable, convincing and sufficient for the logically presented results and summarized conclusions. Descriptive statistical indicators have been used for summarizing quality variables. The absolute values and relative shares (%) of the individual categories of variables have been presented. The statistical credibility of the disparities is assessed by means of nonparametric test χ^2 (chi-square), which is widely applied to independent quality variables. The obtained results are presented graphically by means of various figures – volumetric, sector and bar graphs. Differences are considered significant at a level of credibility of the null hypothesis $P < 0,05$ in bilateral test. Correlative dependencies are assessed by Cramer's V correlation.

The **results** from the author's research are presented in chapter three and comprise the biggest section of the dissertation. They fully cover the allocated tasks and are correctly interpreted.

Chapter three has been drawn up in seven sections, corresponding to the research objectives and tasks:

- Analysis of the development of RW in healthcare in USA and Europe by publications - Narrative Review;
- Characteristics of the dissertations of medical nurses and midwives in Bulgaria, according to NACID data;
- Publications of medical nurses and midwives in journals "Healthcare" and „ Nursing work" for the period 2000-2020;
- Results from the survey of the persons;
- SWOT analysis of RW in health care;
- Curriculum for study group "Foundations of research work in health care";
- Model for development of RW in health care.

The results from the first task present a study of accessible scientific literature on the historical development of RW in health care in USA, Europe and in Bulgaria. The PhD student Milena Saleva carries out a critical analysis by covering accessible foreign and Bulgarian scientific literature about the emergence and development of RW in health care. An analysis was made of official websites of US and European universities, historical reviews in official websites of the World Health Organization, international nursing and midwifery organizations, associations, federations (WHO, ICN, EFN, EFNR and other.). Official international documents

have been studied, related to the basic training of students in specialties "medical nurse" and "midwife", regulating the acquisition of knowledge and skills for RW in health care. Skillfully the PhD student examines regulations in Bulgaria and other official documents, regulating studies in bachelor and master programmes for medical nurses and midwives. Milena Saleva brings to the fore the correlation between the goals of the training in both specialties and the expected results, which are related to the position of the future specialist in the national qualification framework for higher education and in the qualification framework of the European Higher Education Area. Key thematic fields have been studied for training and competences of medical nurses and midwives as regards research work.

In the implementation of the second task the PhD student thoroughly researched publicly accessible information in the NACID register, which is related to successfully acquired educational scientific degree "Doctor" and defended dissertations by PhD students with professional qualification "medical nurse" or "midwife". A growth in development has been established in fields of interest similar to the international one. The analysis, made by Milena Saleva shows a recognition of the importance of scientific research in the practice, which ensures the provision of scientifically sound and high quality health care, i.e. care, based on evidence. This fact is a proof that the development of health care in Bulgaria follows international trends and is a stable basis for subsequent development.

Publications studied in the journals "Healthcare" and „ Nursing work" for the period 2000-2020 indicate that the research work is focused on different aspects of health care – from training and professional competences to studying the research work and applying innovative approaches.

The results from the third, fourth and fifth tasks present competence, attitudes and readiness of health care specialists to conduct research. The researchers' areas of interest have been studied, identifying most often research into professional competences and necessity for development (40.1%), the role of health care professionals in the process of treatment and recovery (36.8%) and the learning process (35.1%). It has been established that more than one third of the respondents think that the working conditions pose frequently studied problems. An interesting approach by the author is found in the research on the implementation of recommendations and requirements by international reputable organisations such as the WHO and the American College of Nurse-Midwives, aimed at promoting research training in the field of health care already in the basic training. A high relative share has been established of persons, who do not feel prepared to conduct research (38.9%).

Milena Saleva also studied the knowledge of medical nurses and midwives as regards the application of ethical principles, rules and generally accepted standards for conducting research and publishing the results obtained. The PhD student identified a necessity for familiarity with the recommendations for publishers of the International Committee of Medical Journal Editors and the Committee on Publication Ethics, as well as ethical norms in relation to originality, plagiarism, objectivity of results, possible conflict of interest etc. The author has skillfully identified the problems with the violation of publication ethics and a necessity exists for a more in-depth individual research by means of a methodology, allowing for a comparison between the subjective opinions of the respondents and the expert assessments of specific scholarly work.

A necessity has been established for building specific competences for applying innovative approaches in the practice of medical specialists. As a participant directly involved in the process of applying an innovative idea the knowledge of medical nurses and midwives in this area have been identified by the PhD student as of paramount importance. Based on detailed research problems have been identified, impeding the development of research work. A SWOT analysis was applied with identified weaknesses and strengths, possibilities and threats to the evidence-based practical implementation.

The results from the sixth task confirm a necessity for and a positive attitude towards the introduction of a curriculum for study group "Foundations of research work in health care" with students from the specialty "Health care management". With a strong personal commitment Milena Saleva seeks solutions for developing key competences, related to types of research and methods, data collection for scientific research, data processing and analysis of results, analysis of literature data, identifying a research problem, defining the aim of the research. The results from the research conducted by the PhD student can also be used to develop specific competences for RW in health care for individual educational degrees (bachelor, master), as well as for their regulation at national level.

In the implementation of the seventh task a Delphi-research was conducted with experts for determining the main strands of development of RW in health care and the respective specific measures. The performed SWOT analysis and the results from the Delphi research are used by Milena Saleva to offer a model for development of RW in health care in Bulgaria. Indisputably, successful development, establishment and practical integration of RW in health care in Bulgaria depends on the joint efforts, cooperation and collaboration between all stakeholders in the process. The elaborated model for the development of research work in health care comprises the main strands which require specific actions. The model includes precisely formulated measures, aligned with international recommendations and results from the conducted Delphi research. The PhD student clearly and precisely formulates five fields of development – creating a structure and organization, integrating research into practice, training for RW; funding and investment of resources; national and international cooperation.

The results obtained by the PhD student in the overall research make it possible to come up with a number of summaries and draw conclusions for each of the tasks undertaken. Conclusions, recommendations and contributions of the dissertation are presented in chapter four. Milena Saleva arrived at 7 main conclusions related to the development of the scientific research work in health care. Based on the analyses made and on her personal experience the PhD student provides recommendations for supporting initiatives aimed at the provision of evidence-based activities and care. Recommendations are addressed to the Expert Council on Health care at the Ministry of Health, Bulgarian association of healthcare professionals, Higher education institutions for medicine, as well as to the management of health care establishments, chief and senior health care managers.

The contributions of the dissertation are up-to-date and of great significance for the development of health care in Bulgaria. The contributions are the personal work of Milena Saleva, a result of her teaching, scholarly and practical activity. I accept the thus formulated contributions, reflecting and at the same time summarizing to a maximum extent the gist of the dissertation presented for assessment.

Contributions of theoretical character:

- This is the first extensive analysis of international and national official documents conducted, regulating RW in health care.
- An overview has been made of the main fields for development of RW in health care in USA and Europe.
- This is the first extensive analysis made of dissertations of medical nurses and midwives and of publications in specialized journals „ Nursing work” and “Healthcare” for the period 2000-2020.
- The necessity has been proven for obtaining specific competences for RW in health care among medical nurses and midwives.
- The main factors have been systematized, supporting the development of RW in health care, as well as impeding factors, which exercise a negative impact on the research work of medical nurses and midwives in Bulgaria.

Contributions of practical-applied character:

- The significance of RW in health care has been proven for applying innovative approaches in the practice of medical nurses and midwives with the aim of increasing the possibilities for evidence-based care.
- For the first time a parallel research has been conducted on the opinions of lecturers, practitioners and interns medical nurses and midwives for determining the state of RW in health care in Bulgaria and its development prospects.
- A curriculum has been developed and approbated for study group “Foundations of research work in health care” for students from the specialties “Medical nurses”, “Midwives” and “Health care management”.
- A model for development of RW in health care has been proposed, aligned with the recommendations of the European Commission with priority strands and undertaking of specific actions.

In connection with the dissertation the PhD student Milena Koleva Saleva presented 3 publications, in which she is a leading author, published in Challenging The Law, Journal of Biomedical and Clinical Research and a Collection of reports from a Commemorative scientific conference with international participation 15 years Faculty “Public health” – “New approaches to public health and health policy”.

The PhD student also included 3 scientific communications on the topic, presented on scientific conferences, organized by the Union of Scientists in Bulgaria – Plovdiv, Branch “Prof. Dr. Ivan Mitev” – Vratsa (Medical University – Sofia) and the Justice Development Foundation and Professional website “Challenging the Law” (jointly with section “Ethical research” at the Institute of Philosophy and Sociology at the Bulgarian Academy of Sciences and master programme “Integrative bioethics” at the Faculty of Philosophy of SU “Sv.Kliment Ohridski”).

The author’s abstract of the PhD thesis corresponds to the requirements and fully reflects the main results, achieved in the dissertation. It is developed in a volume of 63 pages, illustrated

by figures and tables. It is adequately structured and written in clear and precise language, fully reflecting the developed problems and conclusions.

Conclusion

The dissertation work, presented by Milena Koleva Saleva on the topic “**Examination of the research work of medical nurses and midwives and development prospects**” for acquiring the educational scientific degree “**Doctor**” has been written on an up-to-date topic and comprises a well-structured and performed scientific research and furthermore has contributions of cognitive, confirmative and methodological character. It contains scientific and scientific-applied results, which comprise an **original contribution** and comply with the Act on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (ADASRB) and the Regulations for the development of the academic staff at the Medical University of Pleven. The materials presented and the dissertation results fully comply with the requirements of ADASRB. Written in an accurate scientific language, the work illustrates the thorough theoretical knowledge and practical skills of the PhD student in the specialty, who demonstrates qualities and skills for conducting independently the research work.

The goal and the tasks are clearly formulated and developed. The research and the scientific considerations are accurate, based on statistical evidence. Significant contributions and conclusions for the practice have been made.

Therefore I believe that the dissertation meets all the requirements for awarding the educational and scientific degree Doctor, Specialty "Health care management", professional field 7.4 Public health in Higher Education 7. Health and sports and I give my positive assessment, and suggest to the respected Scientific Jury that Milena Koleva Saleva should be awarded the educational and scientific degree of Doctor.

20.03.2022
Varna

Reviewer:

Prof. Silviya Borisova, PhD, DSc

I, the undersigned Ivaylo Chavdarov Nachev, hereby certify that this is a full, true and correct translation from Bulgarian into English language of the document attached. The translation consists of 10 pages.

Translated by:

Ivaylo Chavdarov Nachev

(signature)

